

ι. *Ulp.* Ἄλλως γὰρ οὐκ ἀπόλλυται ἡ χρῆσις τῶν χρημάτων.

Ἐὰν χρῆσις μόνον ληγατευθῆι χρημάτων, οὕτως ἐστίν, ὡς ἂν ἡ χρῆσις καρπῶν ἐληγατεύθῃ· καὶ δίδεται ἡ ἀσφάλεια. εἴτε δὲ πρὸ τοῦ ληγάτου δοθῆι εἴτε μετὰ ταῦτα, ἐξήρωται.

[ια.] *Idem.* Καὶ ἐπὶ ἐρίου καὶ θυμιαμάτων καὶ ἀρωμάτων χώρα τῆι ἀσφαλείᾳ.

[ιβ.] *Marc.* Ἐὰν ληγατεύσω σοι νομίσματα, ἐφ' ᾧ μετὰ θανάτου σου ἀποκαταστήσαι αὐτὰ πέτρι, τὴν δισποτείαν ἐληγατεύσά σοι, κἂν εἴπω, ὥστε σὲ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἔχειν. ἀποκαθίσταται δὲ πέτρι μετὰ θανάτου σου.⁷⁰⁾

TITΛΟΣ 5'.

Ἐὰν χρῆσις καρπῶν ἀπαιτῆται ἢ ἐξ ἄλλου ληφθῆναι κωλύεται.

[Βι. ζ τῶν διγ. τί. ζ']

α'. [Ὁδ' λπιαν.] Τὴν μὲν χρειστομένην τῷ ἀγροῦ δουλείαν ἐκδικεῖν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐ δύναται· κινεῖ δὲ περὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν κατὰ τοῦ γείτονος ὡς δι' αὐτοῦ ἐμποδιζόμενος χρήσασθαι.

..... οὐκ ἀναγκαζ βουλο περαι .. καυτιον .. τοῖς κληρονόμοις || || || || || ||

καὶ καπίτις δεμνοντ [οὔσου] φρουκτ .. ἀργυρίων παρεχετ ταυτ . λαμβαν τῶν ἐν ἀποχ[ρήσει] πραγμάτων [μόνον] τελευτῆ καὶ καπίτις δεμνοντίου φθείρεσθαι πέφικε, οὐκ ἐπι δὲ καὶ τῷ νονοντένδω, ἐπειδὴ αἰτ' . καθ' ὃν βούλεται τρόπον χρήσασθαι .. οὐσ ..

ἐὰν μόν .. σεκουνδ τοῦ τεστατ οὔσουφρουκτ .. καυτιονα παρεχεν αποχ καὶ οὔσον μόνον ὁ τεστατωρ λεγατεύσει καὶ φρουκτ ..

..... εἴ τις περὶ καυτιονος τῶν τοιούτων πραγμάτων φησὶ τουτέστι εἰ καὶ ἀποδοτ τῶν τοιούτων πραγμάτων ὁ οὔσουφρουκτος ... φυλαττόμενος τῆς [καυτιονος] κατὰ τὰ συνειθισμένα παρεχομένης.

οὕτω τις εἰπών· δίδωμι καὶ ληγατεύω ἐφ' ᾧ ἀποκαταστήσαι τ[αὐτὰ] ... τελευτ ... βουλόμενος γὰρ τίτιον ἔχειν τῶν νομισμάτων τον οὔσον τον μεχρι τῆς ζωῆς ἢτοι ἐφ' ὅσον περιέσσι χρόνον, του διακειμένου [ἀντε γραφή σεβήρος τε καὶ ἀνωπῶνος προπριεταρίαν λεγατεύεσθαι δοκεῖν, μν[ήμην] δὲ οὔσου] γενεσθαι παρὰ του τεστατωρος, ἐπειδὴ προπριεταρία λεγατεύεσθαι δοκεῖ, οὐκ ἀπόλλυται ..

του ἄνων. ἁμοίως βι. λγ' ..

..... [ἀπο]χρήσει πραγμάτων νῦν εἰρημένον, ἐπιπομεν ὁ οὐ κομφεσσόριον δύναται τύπον καλουμεν ... χρη ἦτοι προδοση ... τὴν περὶ δουλείας ἐν ἧμ ὁ δεσπότης κινεῖν· μόνον δὲ ὁ δεσπότης παραχω[ρεῖν] δύναται δουλείαν. τουτο εἰδῶς ὅρα τὸ προκειμενον — τον οὔσουφρουκτουμίον δύνασθαι μὲν κινεῖν [περὶ] δουλείας ἐν ἧμ δουλ κομφεσσόριον κινεῖν κατὰ του γείτονος [ὡς κα]λύόμενος χρήσασθαι τῷ οὔσουφρουκτῳ μὴ κατὰ του τον γείτονα π ... αἰτ' . τῆ κομφεσσόριᾳ ἐν ἧμ, εἰ μὴ ἀνέχεται παρὰ . τ .. αυτον καὶ λαβ' .. κατὰ .. ὀφειλ ὡσανεὶ τον γείτονα

70) Expl. fol. 104. 99. Inc. fol. 67. 60

r) Expl. fol. 104. 99. Inc fol. 67. 60.

X. *Ulp.* Aliter enim ususfructus pecuniae non amittitur. L. 10. pr. D. VII. 5.

Si usus tantum pecuniae legatus sit, perinde est, ac si ususfructus legatus esset: et cautio praestatur. Sive autem antequam pecunia data fuerit, sive postea cautio praestita sit, valet. §. 1.

XI. *Idem.* Et in lana et odoribus et aromaticis locus est cautioni. L. 11. D. eod.

XII. *Marc.* Si tibi pecuniam legavero, ita ut post mortem tuam eam Petro restitueres, proprietatem tibi legavi, quamquam dixero, ut usumfructum eius haberes. Post mortem autem tuam Petro restituitur. L. 12. D. eod.

TITULUS VI.

Si ususfructus petatur vel ad alium pertinere negetur.

Lib. VII Dig. tit. 6.

I. *Ulpian.* Servitutem fundo debitam usufructuarius vindicare quidem non potest: sed usumfructum vindicat adversus vicinum, quasi per eum prohibeatur uti frui. L. 1. pr. D. VII. 6.

8. [Steph. index l. 10 pr.]. || ususfructus rerum, quae in abusu consistunt, solum morte et capitis deminatione finitur, non etiam non utendo, quoniam iis uti, quemadmodum vult.

9. [Steph. index l. 10 §. 1]. Si cautionem praestare et usum solum testator legaverit, etiam fruct

10. [Steph. index l. 11]. || huiusmodi rerum ususfructus valet cautione solita praestita.

11. [Steph. index l. 12]. Si quis dixerit: do lego hac conditione, ut restituat quum velim Titium pecuniae usum habere donec vivat, proprietatem magis legatam videri, usus autem mentionem a testatore factam esse, quia proprietas legata esse videtur, non amittitur

12. *Anon.* [ad l. 12]. Similiter lib. XXXIII

1. [Steph. index l. 1 D VII, 6]. [Postquam de usufructu] rerum, quae in abusu consistunt, tractatum est, dicamus || solus autem dominus servitutem remittere potest. Hoc cognito vide propositum. — — — — —

..... || || || || || || || ||

- L. 1. §. 1. *Τῷ ληγάτῳ τῆς χρήσεως εἴσοδος ἔπεται σιωπη-*
ρῶς· καὶ ἀνισχύρως ἀφαιρεῖται τὴν εἴσοδον.
 D. VII. 6.
 §. 2. *Εἰ δὲ μὴ ἔχει εἴσοδον ὁ τόπος, διὰ κληρονομιαίων*
ἄλλον παρασχέειν ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται.
 §. 3. 4. *Καὶ οὐ μόνον εἴσοδον, ἀλλὰ καὶ μονοπάτιον*
καὶ πλατεῖαν ὁδόν, πρὸς ὕπερ ἢ χρησιμότης ἐπιζητεῖ.
καὶ ἄλλας δουλείας, τυχόν φώτων καὶ ὑδάτων. ἐκεῖνα
δὲ μόνον ἀναγκάζεται διδόναι, ἂν χωρὶς οὐ δυνατόν
χρησασθαι· κἂν ἀλυσιτελῶς, δύναται δὲ ὅμως, οὐκ
ἀναγκάζεται.
 L. 2.
 D. eod. β'. [Πομπων.] *Ἐὰν ἐνάγηται ὁ κληρονόμος τῇ*
ἀπὸ τῆς διαθήκης ἀγωγῇ ὡς χείρονα τὸν ἀγρὸν ποιή-
σας ἢ δουλείας ἐπιθεῖς αὐτῷ ἢ συγχωρήσας, ὁ δι-
καστής σκοπεῖ, ὅποιος ἦν πρὸ τῆς προκατάρξεως,
καὶ τὸ διαφέρον δίδεται τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι.
 L. 3.
 D. eod. γ'. IULI. *Καὶ ὁ ληγατέριος ἐὰν ἐπὶ τὸν ὠρισμένον*
χρόνον παύσθαι νέμεσθαι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν,
ἀγωγὴν οὐκ ἔχει πρὸς ἀνάληψιν αὐτῆς.
 L. 4.
 D. eod. δ'. IDEM. *Εἰ καὶ τὰ μάλιστα, ἐνθα ληγατεύεται*
ἀγρὸς ἄνευ χρήσεως, μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ ἢ
χρῆσις· ὅμως ἐὰν ληγατεύσω σοὶ ἀγρὸν ἄνευ χρή-
σεως καὶ ἄλλῳ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ὑπὸ αἴρεσιν,
ἐν τῷ μεταξὺ οὐ τῷ κληρονόμῳ, ἀλλὰ τῷ τὴν δεσπο-
τείαν ἔχοντι ἀρμόζει ἢ χρῆσις.
 L. 5. pr.
 D. eod. ε'. [Οὐλπιαν.] *Ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων οὐ δύ-*
ναται τὴν ἀγωγὴν ἔχειν περὶ τῆς χρήσεως, ἀλλ' ὁ
τὴν χρῆσιν ἔχων. ἢ δὲ περὶ ἀρνήσεως ἀγωγῇ τῷ τὴν
δεσποτείαν ἔχοντι ἀρμόζει· λέγει γάρ, τὸν ἀντίδικον
μὴ ἔχειν δίκαιον ἄκοντος αὐτοῦ κεχρησθαι. εἰ δέ τις
παρὰ τὸν δεσπότην κινῆ τὴν περὶ ἀρνήσεως ἀγωγὴν,
ἠτιτύται, κἂν οὐκ ἔχει δίκαιον κεχρησθαι ὁ νεμόμενος.
 §. 1. *Οὐ μόνον κατὰ τοῦ⁷¹⁾ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος,*

μη κεχρησθαι καὶ ἀπολαβεῖν^{s)} τοῦ οὐσου-
 φρουκτου αὐτῷ κεχρησθαι

— || || || || || || || || ||

ἐληγάτευσέ τις οὐσουφρουκτὸν τινι καὶ ἠξίωσεν αὐτὸν κατὰ
 φιδικομισσον τοῦτον αὐτὸν τὸν οὐσουφρουκτον ἀποκαταστήσαι
 μαεβίῳ τινι, καὶ διὰ τῷ φιδικομισσῷ πειθόμενος ἐτραδίτευσεν
 τὸν οὐσουφρουκτον· καὶ κατὰ νόμους μὲν αὐτὸν οὐ συνέστησεν,
 ἐπειδὴ μὴ καὶ τὴν δεσποτείαν ἔχων ἐτραδίτευσεν τὸν οὐσου-
 φρουκτον τῷ φιδικομισσαρίῳ, ὅτε μάλιστα εἰ καὶ τὴν δεσπο-
 τείαν ἔχων ἐτραδίτευσεν ἦτοι κατὰ τραδιτίονα τὸν οὐσου-
 φρουκτον παραχωρήσῃ, μὴ ἀπὸ λεγαίου δὲ ἢ ἀπὸ πάκτου καὶ
 στιπουλατίου (τοῦτο^{t)}) ἐποίησεν, οὐ^{u)} κωλύει οὐσουφρουκτος
 συνέσταται^{v)} νομίμως μὲν [οὐν] ὡς εἶπον αὐτὸν οὐ συνέστησεν,
 μετέθετε δὲ αὐτὸν^{v)} φυσικῶς ἐπὶ τὸν φιδικομισσαρίον. τοι-
 των δὲ οὕτω γεγεννημένων ὁ κατὰ φιδικομισσον οὐσουφρου-
 κτουάριος ἐπὶ τῷ εἴαν τυχόν οὐκ ἐχρηάτο τῷ οὐσουφρουκτῷ,
 μεθ' ἧν καὶ εἰ κατὰ νόμους συνέστη ὁ οὐσουφρουκτος, ἠμέλλεν
 αὐτὸν [ἀπο]λλύειν τῷ νονουτένδῳ^{v)} τοῦ θεμάτος ἔχοντος οὕτως
 φησὶ ἰουλιανὸς μὴ δύνασθαι τὸν φιδικομισσαρίον ἔχειν τὸν
 κομφεσσόριον τυπὸν εἰς ἀνάληψιν τοῦ οὐσουφρουκτου.

κνρ. ὁ κατὰ τραδιτίονα συστάς οὐσουφρουκτος ἀπόλλυται
 τῷ νονουτένδῳ.
 ἀνων. ἀνάγν. τί. δ' δίγ. δ' καὶ τὸ τέλος τοῦ κθ' δίγ.

τοῦ αὐτοῦ. ἐκείνῳ γὰρ εὐθὺς δίδεται, πρὸς ὃν μέλλει
 καὶ ὑποστρέφειν [φθειρο]μένος.
 ὁ πραετώρ καὶ τοῖς ἀσώματα ἐδικαῶσι δίδωσι τύπους
 τινάς, ἐν μὲν τὸν κομφεσσόριον, ἔχοντα οὕτω· εἰ φαίνεται με

Usumfructum legatum tacite sequitur aditus: et
 inutiliter aditus adimitur.

Si vero locus aditum non habeat, heres per alium
 fundum hereditarium praestare cogitur.

Et non aditum tantum, sed etiam iter et viam,
 prout utilitas desiderat. Et alias servitutes, forte
 luminum et aquarum. Ea vero tantum praestare com-
 pellitur, sine quibus uti usufructuarius non potest:
 licet cum incommodo, si tamen uti possit, praestare
 ea non cogitur.

II. Pompon. Si heres actione ex testamento
 conveniatur, quasi deteriorem fundum fecerit vel ser-
 vitutes imposuerit vel remiserit, iudex spectat, qualis
 fundus aute litem contestatam fuerit, et id, quod
 interest, fructuario praestatur.

III. Iuli. Si legatarius usufructu per tempus
 statutum uti desierit, actionem non habet ad eum
 recipiendum.

IV. Idem. Licet, quum detracto usufructu fun-
 dus legatur, apud heredem ususfructus maneat: tamen,
 si detracto usufructu fundum tibi legavero et alii
 usumfructum sub conditione, interim non heredi, sed
 domino proprietatis ususfructus competit.

V. Ulpian. Qui proprietatem habet, actionem
 de usufructu habere non potest, sed qui habet usum-
 fructum. Actio autem negativa domino competit:
 ait enim, adversario ius non esse, invito se utendi.
 Sed si quis praeter dominum actionem negatoriam
 intendant, inferior erit, licet possessor ius utendi non
 habeat.

Non solum adversus proprietatis dominum, sed

2. [Steph. index l. 3]. Legavit quis alicui usum-
 fructum et rogavit eum, ut hunc ipsum usumfructum
 Maevio cuidam restitueret, et iam ille fideicommisso
 obtemperans usumfructum tradidit: et legitime quidem
 eum non constituit, quia dominium non habens usum-
 fructum fideicommissario tradidit, quum adeo si domi-
 nium habens tradiderit sive traditione concesserit usum-
 fructum, non tamen ex legato vel ex pacto et stipula-
 tione hoc fecerit, non iure usufructus constituitur:
 legitime igitur, sicuti dixi, eum non constituit, sed na-
 turaliter eum transtulit ad fideicommissarium. Quae
 quum ita essent fideicommissarius usufructuarius de-
 cennio forte usufructu non est usus, quo peracto eum
 amisisset non utendo, si vel iure constitutus esset:
 in hac igitur specie dicit Iulianus fideicommissarium ad
 recipiendum usumfructum confessoriam actionem non
 habere.

3. Cyr. [l. 3]. Ususfructus traditione constitutus
 non utendo amittitur.

4. Anon. [ad l. 3]. Lege tit. 4 dig. 4 et dig. 29 in
 fine [§. 2].

5. Eiusdem [ad l. 3]. Ei enim statim datur, ad
 quem amissus reversurus est.

6. [Steph. index l. 5 §. 1.] Praetor etiam his, qui
 incorporalia vindicant, formulas quasdam proponit,

71) In Cod. τοῦ deest.

s) Lege: ἀπολαύειν.
 t) Cod. τοῦτον.

u) Cod. ὁ.
 v) Cod. αὐτό.

ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς νεμομένον κινεῖ τὴν περὶ χρῆσεως ἢ δεσποτείας⁷²⁾ ἀγωγὴν.⁷³⁾ κατὰ τοῦ ἀγρογείτονος περὶ τῶν κεχωριστημένων τῷ ἀγροῦ δουλειῶν οὐ κινεῖ, ἀλλὰ περὶ τῆς χρῆσεως τῶν καρπῶν.

Καὶ περὶ τῆς χρῆσεως τῶν καρπῶν μέρους ἀγροῦ κινεῖται ἢ περὶ δεσποτείας ἢ χρῆσεως καὶ ἢ περὶ ἀρνήσεως ἀγωγῆς.

Αὗται αἱ ἀγωγαὶ καὶ καρποὺς ἀπαιτοῦσιν.

Ἐὰν μετὰ προκατάρξιν ἢ χρῆσις φθαρῆ, μόνου οἱ προλαμβάνοντες καρποὶ ἀποκαθίστανται.

Τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι νικῶντι πᾶν πρᾶγμα ἀποκαθίσταται, καὶ ὅσα ὁ δοῦλος ἀπὸ πραγμάτων τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἢ ἐργασιῶν αὐτοῦ ἔσχευ.

Εἰ δὲ καὶ τῷ χρόνῳ ἐφθάσῃ ἢ χρῆσις ἄλλον μὲν νεμομένου ἄλλον δὲ προσωγαγόντος ἑαυτὸν τῇ δίκῃ, οὐ μόνον ἀνανεοῖ τὴν χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐγκλησεως ἀσφυλλίζεται· ἵσως γὰρ ὁ νεμηθεὶς ἠνεχέυρασε τὸ πρᾶγμα, καὶ μέλλει ὁ δανειστὴς ἐμποδίζειν τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι νέμεισθαι.

Ὅσοι τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι διὰ τῆς περὶ δεσποτείας χρῆσεως ἀγωγῆς οἱ καρποὶ ἀποκαθίστανται, οὕτως καὶ τῷ δεσπότην διὰ τῆς περὶ ἀρνήσεως ἀγωγῆς· ἐνθα μέντοι μὴ αὐτοὶ οἱ νεμόμενοι ἐκίνησαν· τάντας γὰρ τὰς ἀγωγὰς καὶ οἱ νεμόμενοι κινοῦσιν. ἐνθα οὖν

δίκαιον ἔχειν, ἕτερον δὲ νεγατόριον, ἔχοντα οὕτως· εἰ φαίνεται σε μὴ ἔχειν δίκαιον τοῦ οὔτι φρουι ἰνβίτο με. προτέθεικε καὶ ἄλλον τύπον προηγουμένου οὕτως συγκείμενον· εἰ φαίνεται με δίκαιον ἔχειν τοῦ κωλύειν σε τοῦ UTI FRUI. ἀλλὰ τῷ μὲν πρώτῳ τύπῳ, τουτέστι τῷ κομφοσσορίῳ, κέχρηται [ὁ]⁷⁴⁾ οὐσούφρουκτοραριος ἐκ τῶν προσηύτων αὐτῷ δίκαιον ἑαυτῷ κατασκευάζων τὴν νίκην. τουτόν δὲ τὸν τύπον οὐ δύναται ὁ δεσπότης κινεῖν, καὶ λέγειν· εἰ φαίνεται με δίκαιον ἔχειν τοῦ οὔτι φρουι. μόνος γὰρ τοῦτο δύναται λέγειν ὁ οὐσούφρουκτοραριος, οὐκέτι δὲ καὶ ὁ δεσπότης, ἐπειδὴ τῆς προπριεταρίας παρ' αὐτῷ τυγχάνουσης οὐ δύναται κεχωρισμένον καὶ ἰδικῶς γνωρίζον ἔχειν τὸν οὐσούφρουκτον, μάλιστα μὲν οὐ σκέπεται τῷ πλατεῖ τῆς δεσποτείας, ἐπειτα δὲ, ὅτι ὁ οὐσούφρουκτος δουλεία ἐστίν, οὐ δύναται δὲ τις δουλείαν [κατὰ τοῦ] πρᾶγματος ἔχειν τοῦ κατὰ δεσποτείαν αὐτῷ διαφέροντος. δεικνύτω δὲ ὅτι διαφέρει αὐτῷ ὁ οὐσούφρουκτος· χρῆ γὰρ ἕκαστον⁷⁵⁾ περὶ τοῦ οἰκείου δικαίου καὶ μὴ περὶ ἀλλοτρίου κινεῖν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα [γὰρ] ὁ νεγατόριος τύπος ἀμύσσει τῷ προπριεταρίῳ κατὰ τοῦ λέγοντος ἑαυτὸν οὐσούφρουκτοράριον εἶναι, καὶ κινῶν ὁ προπριεταριος νεγατορίως κινεῖ⁷⁶⁾ λέγων· εἰ φαίνεται σε μὴ ἔχειν δίκαιον τοῦ οὔτι φρουι, καὶ τῶρον τινά οὐκ ἐκ τῶν οἰκείων δικαίων ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπιστάθρων τοῦ ἀντιδίκου κατασκευάζει τὴν νίκην ἑαυτῷ, ὅμως ἐκ τῶν ἐπομένων τοῦ τύπου ἡμῶν δεικνύται, ὅτι δεόντως κινεῖ. λέγων γὰρ, ὅτι· εἰ φαίνεται σε δίκαιον [μὴ]⁷⁷⁾ ἔχειν τοῦ UTI FRUI INVIOTO ME, ἢ οὕτως· εἰ φαίνεται με δίκαιον ἔχειν τοῦ κωλύειν σε χρῆσθαι τῷ οὔτι φρουι, δηλοῖ ὅτι δεσπότης ἐστίν, καὶ ἀποκινεῖ τὸν [ἀν]τιδίκον [ταῖς τῆς] δεσποτείας] ἀποδείξει, καὶ δοκεῖ διὰ τῶν τοιούτων ἡμῶν κομφοσσορίον μᾶλλον ἀλλὰ μὴ νεγατόριον κινεῖν, [ὁ]τι [τῆ] λέγων τοῦ [δε]σπότην φησὶν ἑαυτὸν καὶ δύνασθαι κατὰ νόμον κωλύειν τ[οῦ] κεχρησθῆαι [τὸν ἀντιδίκον]. εἰ δὲ] ἔ μὴ δεσπότης τὸν νεγατόριον ἢ προηγουμένου τύπον κινῆσει, κἂν μὴ] ἔχ[ει] δίκαιον ὁ [ἐναγόμενος] τοῦ οὔτι φρουι, ὅμως [νεμο]μενος νικᾷ] διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· ἐν ἰσῆ αἰτία κρείττων ἐστὶ τῷ νεμομένῳ ἢ αἰρεσις καὶ μὴ δ[ικαι]ως τῷ πρᾶγματι [κεχρημένῳ] τὸ αὐτὸ [περὶ δουλειῶν] βι. ἢ τι. ε. διγ. β.

τοῦ αὐτοῦ. κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· IN PARI CAUSA MELIOR EST CONDITIO POSSIDENTIS. [ὁ δὲ κινῶν

etiam adversus quemvis possessorem de usufructu in rem agit. Adversus vicinum non agit de servitutibus fundo debitis, sed de usufructu.

Etiam de usufructu partis fundi in rem agitur L. 5. §. 2. de usufructu, et negatoria actione. D. VII. 6.

His actionibus etiam fructus petuntur. §. 3.

Si post litem contestatam usufructus extinctus §. 4. sit, praeteriti tantum fructus restituantur.

Fruentuario vincenti omnis causa restituitur, et quaecunq; servus ex re fruentarii vel ex operis suis consequutus fuerit.

Sed et si tempore perierit usufructus alio quidem possidente, alio autem liti se offerente, non modo usumfructum renovat, sed etiam de evictione cavet: forte enim, qui possidebat, pignori rem dedit, et creditor fruentuario impedimentum facturus est, quominus utatur fruatur. §. 5.

Sicut fruentuario per in rem actionem de usufructu fructus restituitur, ita et domino proprietatis per actionem negatoriam: ita tamen, si possessores non sint, qui agunt: has enim actiones etiam instituant, qui possident. Quum igitur possessor agit, si

unam confessoriam, quae sic habet, si paret mihi ius esse, alteram negatoriam, quae sic habet: si paret tibi non esse ius uti frui invito me; proposuit etiam aliam formulam prohibitoriam sic conceptam: si paret mihi ius esse prohibendi te uti frui. Ac prima quidem formula, i. e. confessoria, utitur usufructuarius ex iuribus ipsi competentibus sibi victoriam parare studens. Hanc autem formulam non potest dominus intendere, et dicere: si paret mihi ius esse uti frui. Solus enim hoc dicere potest usufructuarius, non etiam dominus, quia, dum proprietates penes eum est, non potest separatam et qui seorsum cognosci possit, usumfructum habere, potissimum quidem quia obtegatur amplitudine dominii, deinde vero, quia usufructus servitus est, nec potest quisquam servitutum in re propria habere. Probato autem sibi competere usumfructum: oportet enim quemlibet de suo iure non de alieno agere. Quamvis enim negatoria formula competat proprietario adversus eum qui se usufructuarius dicit, et proprietarius qui negatorie agit sic intendat: si paret tibi non esse ius uti frui, et quodammodo non ex suis iuribus sed ex debilitate adversarii victoriam sibi parat, tamen ex sequentibus verbis formulae ostenditur, eum recte intendisse. Nam dum dicit: si paret tibi non esse ius uti frui invito me, vel sic: si paret mihi ius esse prohibendi te uti frui, docet se dominum esse et repellit adversarium dominii probationibus, et videtur per haec verba confessoriam potius quam negatoriam intendere, quia, dum hoc dicit, dominum se praedicat et posse secundum leges adversarium prohibere quominus utatur fruatur. Sin autem qui dominus non est, negatoriam vel prohibitoriam formulam intenderit, licet reus ius utendi fruendi non habeat, tamen ut possessor vincit propter regulam, quae dicit: in pari causa melior est possidentis conditio, licet non iure re utatur. Idem circa servitutes dicitur lib. VIII tit. 5 dig. 2.

7. Eiusdem. [Anon. ad l. 5 pr.] Secundum regulam, quae dicit: in pari causa melior est conditio possi-

72) Haec verba: ἢ δεσπ. pravam interpretationem continent τοῦ in rem.

73) Deest in Cod.

74) Cod. ἕκαστος.

Zachar. Basil. Suppl.

75) Expl. fol. 67. 60.

76) Cod. κινεῖν.

77) Cod. non habet.

ὁ νεμόμενος κινῆ, εἰ μὲν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων ἐστὶ, ψηφίζεται αὐτὸς ἀδειῶς νέμεσθαι· εἰ δὲ δεσπότης ἐστίν, ἵνα μὴ ὀχληται.

- L. 6. §. Παῦλ. Ὁ μετὰ προκάταρξιν ἀδόλως πανσά-
D. VII. 6. μενος νέμεσθαι, ἀπολύεται. ὁ δὲ μὴ νεμόμενος μὲν, ἐαυτὸν δὲ προσαγαγὼν καταδικάζεται.

TITΛΟΣ Ζ΄.

Περὶ ἐργασιῶν δούλων.

- L. 1. α'. Παῦλ. Ἡ ὑπηρεσία τῶν δούλων ἐν πράξει
D. VII. 7. συνίσταται, καὶ οὐ πρότερον συνίσταται, πρὶν ἢ προ-
θεσίᾳ φθάσει, καθ' ἣν ὀφείλει δοθῆναι· ὡσπερ ὅτε
τὸ ἀπὸ μαρίας τεχνησόμενον ἐπερωτώμεν.
L. 2. β'. Οὐλπ. Αἱ ληγατενόμεναι ὑπηρεσίαι τῶν δού-
D. eod. λων οὐ φθείρονται τῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλ-
λαγῇ.
L. 3. γ'. Γαῖ. Ἐν δούλῳ χρήσει εἰσὶν ὑπηρεσία καὶ
D. eod. διὰ τὰς ὑπηρεσίας μισθός.
L. 4. δ'. Ἰδεμ. Ὁ καρπὸς τοῦ δούλου αἰ ὑπηρεσίαι εἰσὶ.
D. eod. Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις καρποῖς,
ὑπεξαίρουνται αἰ ἀναγκαῖαι δαπάναι.
L. 5. ε'. Τερεντ. Διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν χρήσις δοκεῖ
D. eod. ληγατενέσθαι.
L. 6. pr. §. Οὐλπ. Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν
D. eod. ἀτέχων πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀπαι-
τοῦνται.
§. 1. Οὐ γίνεται καταδίκη περὶ ἐπηρεσιῶν, ἐὰν ὁ δού-
λος ἦτις^{α)} ἐστὶ τῶν πέντε ἐτῶν ἢ ἡκρωτηριασμένος
ἢ ἄλλως οὐ δύναται ἐργάζεσθαι.
§. 2. Οὔτε τέρωσεως οὔτε διαθέσεως ἀποτίμησις γίνεται.
§. 3. Ἡ ἀποτίμησις γίνεται μετὰ τὴν ἐξαιρέσειν τῶν
ἀναγκαῶν δαπανημάτων.

ἐ[λ]ογηται ἴστικ. δ' τί. DE INTERDICTIS καὶ βι. γ' τί. ε' διγ. ε' καὶ βι. ιβ' τί. ε' καὶ ζ' διγ. [ἐν τέλει]. ἀνάγκ. καὶ βι. γ' [τοῦ κώδ.] τί. λβ' διάτ. κη καὶ βι. δ' τί. ιθ' διάτ. β'.^{α)}

παρὰ^{β)} τῷ κεντ[μένῳ] διὰ τοῦ γήρωσ ἐργάζεσθαι ἢ ὑπηρεσίαν μὴ δυναμένου, τότε οὐ γενήσεται ὀπερῶν διατίμησις ἢ καταδίκη. ἀλλ' οὔτε τέρω[εως] ἢ διαθέσεως τῆς περὶ τὸν οἰκέτην γενήσεται διατίμησις, ἐπειδὴ μὴ δύναται λέγειν, ὅτι ἡγαπῶν αὐτὸν διὰ τὸ χάριεν αὐτοῦ καὶ εὐτοράπελον, ἢ στοργὴν καὶ διάθεσιν εἶχον περὶ αὐτὸν καὶ πολλοῦ ἂν [ἄξιον ἐποίησα] τοῦτον αὐτὸν τὸν οἰκέτην ταῦτα λέγειν οὐ δύναται, [οὐ]τε γὰρ [τέρωσεως] ἢ διαθέσεως ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου θέματος τοι ὀπερῶν ὑποκειμένων γίνεται διατίμησις ὑπε[α]ιρουμένων προς τ τουτων^{γ)} νεκεσσ[α]ριως] γενομένων δαπανημάτων, ὡς ὁ Γαῖος ἐν τῷ δ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φθάσας ἐδίδαξεν.

ἀγων. σῆ. οἱ τοῦ ἦτι[στος]
βι. κς' τί. δαπανημ τί. β' τὸ τέλος καὶ τὸ παραγεγραμ-
μένον ἐν τῷ λά διγ. [τοῦ α' τί.]^{δ)} τοῦ ε' βι.

τοῦ αὐτοῦ. τί. δ' διγ. κ' [καὶ τὸ ἐν] αὐτῷ παρα-
γεγραμμένον [καὶ] βι. ια' τί. γ' διγ. θ'.^{ε)} θέ. β'.

74) In medio hoc verbo inc. fol. 117. 118.

a) Expl. fol. 67. 60.

b) Inc. fol. 117. 118.

c) Legerim τῶν πρὸς τὸν φροῦκτον.

quidem fructuarius est, pronuntiatur, ut secure utatur fruat: si vero proprietarius, ne inquietetur.

VI. *Paul.* Qui post litem contestatam sine dolo possidere desiit, absolvitur. Qui autem non possidet quidem, sed liti se obtulit, condemnatur.

TITULUS VII.

De operis servorum.

[Dig. lib. VII tit. 7.]

I. *Paul.* Opera servorum in actu consistit, nec ante in rerum natura est, quam is dies venerit, quo praestanda est: quemadmodum quum stipulamur quod ex Maria natum est.

II. *Ulp.* Operae servorum legatae capitis deminutione non amittuntur.

III. *Gai.* In hominis usufructu operae sunt et ob operas merces.

IV. *Idem.* Fructus servi operae sunt:

Et ob id, ut in caeteris fructibus, deducuntur necessariae impensae.

V. *Terent.* Per operas usus legari videtur.

VI. *Ulp.* Operae artificum et eorum, qui nullam artem exercent, secundum qualitatem et ministerium petuntur.

Nulla condemnatio de operis fit, si servus minor sit annis quinque vel mancus vel alias operas praestare non possit.

Neque voluptatis neque affectionis aestimatio fit.

Aestimatio fit deductis necessariis impensis.

Regula illa tradita Inst. lib. IV tit. *de interdictis* [§. 4] et lib. III tit. 6 dig. 5 [§. 1] et lib. XII tit. 5 et dig. 7 in fine. Lege etiam lib. III Cod. tit. 32 const. 28 et lib. IV tit. 19 const. 2.

(*Complura desiderantur.*)

1. [*Steph. index l. 6 §. 1. 2. 3 D. VII, 7.*] qui apud dominum propter aetatem operas praestare vel servare non potuit, non fiet operarum aestimatio vel condemnatio. Sed nec voluptatis vel affectionis circa servum aestimatio fiet, quum non possit dicere, se eum dilexisse propter venustatem eius et elegantiam, vel in deliciis et affectione eum habuisse et multi hunc servum fecisse: haec dicere non potest, neque enim voluptatis vel affectionis in specie proposita [ratio habetur. Caeterum si] de operis quaestio est, aestimatio fit deductis impensis, quae necessario circa fructum factae sunt, ut modo Gaius dig. 4 huius tituli docuit.

2. *Anon.* [*ad l. 6 §. 1.*] Nota, minoris et quod adscriptum est ad dig. 31 tit. 1 lib. VI.

3. *Eiusdem* [*ad l. 6 §. 1.*] tit. 4 dig. 30 et quod ibi adscriptum est et lib. XI tit. 3 dig. 9 them. 2.

d) Haec omiserat librarius.

e) Litera θ' dubia est.

[ΤΙΤΛΟΣ Η΄.]

Περὶ χρήσεως καὶ οἰκήσεως.

α'. ΓΑΙΟΥ. Οἷς τρόποις ἢ χρήσις τῶν καρπῶν συνίσταται, τοῖς αὐτοῖς καὶ ἢ χρήσις μόνη.

β'. ΥΠΕΡΙ. Ὁ τὴν χοῆσιν μόνην ἔχων κέχρηται, οὐ μὴν καὶ καρπίζει. ἐπὶ δὲ οἶκον καὶ ἀγὼρ τῆ γυναικὶ καὶ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ συνοικεῖ, καὶ τῆ ἰδία φαρμίλια καὶ τοῖς ἀπελευθέροις. δέχεται καὶ ξένον καὶ ἔνοικον.

[γ'. ΠΑΥΛ.] Καὶ πρόσφυγας.

[δ'. Οὐλπιαν.] Ἄνευ δὲ τοῦ ἔχοντος⁷⁵⁾ οἰκεῖν οὐτοὶ οὐ δύναται. αὐτὸς μένειν δύναται καὶ μισθὸν λαβεῖν· εἰ καὶ ὁ συνοικῶν αὐτῷ οὐ λέγεται ἔνοικος· τί γὰρ οὗτις μέγας ἐστὶν ὁ οἶκος, καὶ ἀρκεῖ αὐτῷ μετρίῳ ὄντι μέρει ἐλάχιστον; συνοικοῦσιν αὐτῷ καὶ οἱ ἐν τάξει δούλων ὑπηρετοῦντες αὐτῷ ἐλευθέροι καὶ δούλοι ἀλλότριοι.

[Ἐπειδὴ] καὶ τῶν ὀπερῶν παρεθέμεθα λόγον, εἰπ[ωμεν] ἐντεῦθεν καὶ περὶ οὗσου καὶ ἀβιτατίου προτέρων περὶ τοῦ οὗσου διδάσκοντες. δυνατὸν ἐστὶ καὶ τοῦτον οὗσον ἦτοι ψιλλὴν χοῆσιν συνίστασθαι, τοῦτέστι δίχα τοῦ φρούκτου. συνίσταται δὲ ὁ οὗσος τοῖς αὐτοῖς τρόποις, οἷς καὶ ὁ οὐσοῦφρουκτος συνίστασθαι πέφυκεν.

ὁ ἔχων χοῆσιν κεχρησθῆαι μὲν δύναται, καρποῦσθαι δὲ οὐ δύναται. καὶ τοῦτο μὲν δῆλον ὡς ἐν κανόνι· χοῆ δὲ π[ερὶ] τοῦ καθέκαστον τῶν π[ραγματίων] εἰπεῖν. οὗσος οἴκου κατελείφθη] ἀνδρὶ τυχόν ἢ γυναικί, καὶ φησὶν ὁ οὐλπιανός, εἰ μὲν αν τις οἴκου δέδοται οὗσος, δύναται οὐ μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς φαρμίλιας αὐτοῦ οἰκεῖν ἐν αὐτῷ. ἀρα καὶ μετὰ τῶν ἀπελευθέρων αὐτοῦ; τοῦτο μὲν ἐξηγήθη τὸ κατ' ἀρχὴν. ἔφη [δὲ] κέλ[ος] καὶ μετὰ τῶν ἀπελευθέρων αὐτοῦ δύναται [οἰκεῖν] καὶ ξένον ἐκείτω ὑποδέχασθαι. καὶ [τοῦτο] γράφει πον κέλ[ος], ὡς εἴρηται ἀπερ δύν[α]ται ἐν ᾧ κατὰ ἀπελευθερ αὐτοῦ τότε ἐν ᾧ καὶ ἰγκουλίαν τινὰ παροικοῦντα ὡς εἰκὸς τὸν οἶκον οὐ ομιζεται αι κατὰ πλάτος ἐκείνων οἰκεῖν ἀλλότρι εἶναι. ταῦτα μὲν οὖν εἰ ἀνδρὶ [ἐληγατεύθη] οὗσος οἴκου· εἰ δὲ γυνὴ ἀνδρὸς οἰκεῖν .. πρὸς αὐτ στεροῦμεν συνοικισιον

..... ποιεῖ τὰ σάρτα τέκτα μακθάνεις διγ. ιη΄.

ὅθεν κὰν ὁμολόγησεν μὴ κωλύειν με μοι κωλύεις, κομμιτεύεται ἢ ἐπερώτησις. τὸ αὐτὸ καὶ ὅτε ἢ γυνὴ ἐπερώτησε ζεσθαι ὡς βι. μθ' τι. δ' διγ. ια΄.

ἐν οὖν τῷ [ἐ]χώρισε τῆς φαρμίλιας, ἐν τῷ ε' δὲ αὐτοῦ.

ἀνων. [ἀνάγν. βι.] θ' τι. β' διγ. λβ', ἐν ᾧ τοὺς δούλους φαρμίλιαν εἶπεν.

ἐναντιοφ. εἴρηται ἵστυ δύναται καὶ βι. τι... διγ. ι'. ὁμοιον δὲ τοῖς ἐνταῦθα διγ. ζ' τούτου τι.

τοῦ ἀνων. περὶ τοῦ πενθεροῦ ἀνάγν. τὸ ἐξῆς διγ.

..... μόνον τις γὰρ δύναται λαμβάνειν ὃν ὡς

TITULUS VIII.

De usu et habitatione.

[Dig. lib. VII tit. 8. — Cod. lib. III tit. 33.]

I. *Gai.* Quibus modis usufructus constituitur, L. 1. §. 1. iisdem et nudus usus. D. VII. 8.

II. *Ulp.* Qui nudum usum habet, utitur, non L. 2. etiam fruitur. In aedibus usuariis et maritus cum D. eod. uxore, et uxor cum marito habitat, et cum familia, et libertis. Recipit etiam hospitem et inquilinum.

III. *Paul.* Et clientes. L. 3.

IV. *Ulpian.* Sine usuario autem hi habitare non possunt. Ipse tamen habitare potest et pensionem percipere: quamvis qui cum eo habitat, inquilinus non dicatur: quid enim si ampla domus est, et ipsi, homini mediocri, minima pars sufficit? Habitant cum eo et qui loco servorum operas ei praestant, tam liberi quam servi alieni. D. eod. L. 4. pr. D. eod.

1. [*Steph. index l. 1 D. VII, 8*]. Postquam de operis tractatum fecimus, dicamus nunc etiam de usu et habitatione, et quidem primo de usu exponamus. Potest etiam nudus usus constitui, hoc est sine fructu. Constituitur autem usus iisdem modis, quibus etiam usufructus constitui solet.

2. [*Steph. index l. 2 sqq.*]. Qui usum habet uti quidem potest, frui vero non potest. Et haec quidem regula clara est: sed de singulis rebus dicendum est. Usus domus relictus est marito forte vel uxori, et dicit *Ulpianus*, si quidem [marito] domus usus relictus est, non solum ipse sed etiam cum familia sua in ea habitare potest. An etiam cum libertis suis? Hoc quidem primo questionis fuit. Dicebat autem *Celsus*: etiam cum libertis suis habitare potest et hospitem ibi recipere. Et hoc alicubi scribit *Celsus*, uti dictum est.

..... || || || || ||

3. [*Steph. παραγραφή*]. sarta tecta reficit, discis dig. 18.

4. [*Steph. παραγραφή*]. Itaque si vel promiserit non prohibere me stipulatio committitur. Idem est, si mulier stipulata sit ut lib. XLIX tit. 4 dig. 11 (?)

5. [*Steph. παραγραφή*]. In a familia separavit, in dig. 5 autem.....

6. *Anon.* [ad l. 2 §. 1]. Lege lib. IX tit. 2 dig. 32, ubi servos familiam appellavit.

7. *Enantioph.* [ad l. 2 §. 1]. Dicitur Inst. dig. 10. Simile his est dig. 7 huius tit.

8. *Anon.* [ad l. 4 in f.]. De socero conferas dig. sequens.

9.

75) Heimb. τὴν χοῆσιν addi vult.

- L. 4. §. 1. Καὶ τῷ ἀνδρὶ ἢ γυνὴ καὶ τοῦμαλιν· καὶ [ἢ
D. VII. 8. νύμφῃ]⁷⁶⁾ μετὰ τοῦ πενθεροῦ· κἂν μετὰ τὸ ληγα-
τευθῆναι τῇ γυναικὶ ἔζημιε.
- L. 5. ε'. PAUL. Καὶ ὁ πενθερὸς μετὰ τῆς νύμφης,
D. eod. ὅτε σύνεστιν ὁ ἀνήρ.
- L. 6. [ζ'. Οὐ λπ.] Ἐ γυνὴ οὐ μόνον τῷ ἀνδρὶ συνοικεῖ,
D. eod. ἀλλὰ καὶ παισὶ καὶ γονεῦσι καὶ ἀπελευθέροις καὶ τοῖς
ἄλλοις, οἷς οἱ τὴν χοῆσιν ἔχοντες συμμένουσιν ἕιδρες.
- L. 7. ζ'. [Πομπων.] Ξένον δὲ πλὴν τοῦ σεμνῶς αὐτῇ
D. eod. συνοικεῖν δυναμένου οὐ δέχεται.
- L. 8. pr. ἦ. ULP. Κεχωρισμένως δὲ οὐ μισθοῦσιν· οὔτε
D. eod. δὲ παραχωροῦσιν οἰκίαν χωρὶς ἑαυτῶν, οὔτε πω-
λοῦσι τὴν χοῆσιν.
- §. 1. Ἐὰν ἐληγατεύθῃ γυναικὶ χοῆσις μόνῃ ὑπὸ ἀρε-
σιν τῆν· ἐὰν διαζευχθῇ τοῦ ἀνδρός, συγχωρεῖται ἢ
αἰρεσις καὶ συνοικεῖ τῷ ἀνδρὶ.
- L. 9. θ'. PAUL. Καὶ πραγματῶν ἐτέρων ἐὰν χοῆσις μόνῃ
I. eod. ληγατευθῇ τῇ γυναικὶ, μετὰ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς αὐ-
τοῖς κέχρηται.
- L. 10. pr. ι'. ULP. Τὸ ληγάτον τῆς χοῆσις μόνῃς καὶ τῆς
§. 1. D. eod. οἰκῆσεως σχεδὸν τὸ αὐτὸ ἐστίν. οὔτε γὰρ δωρεῖται,
καὶ τὰ αὐτὰ πρόσωπα δέχεται, ἅτινα καὶ ὁ τὴν χοῆσιν
μόνην ἔχων· οὔτε διαβαίνει εἰς κληρονομίους, οὔτε τῇ
ἀχρησίᾳ ἢ τῇ ἐναλλαγῇ τῆς κατωστάσεως φθείρεται.

τοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως περὶ δεσποτείας ληγάτου καὶ κλη-
ρονομίας βί. ε' τοῦ κώδ. τί. κέ διατ. ε' καὶ τί. μς' διατ. β'.

ἐντεῦθεν καὶ περὶ ναβιτατίου διδάσκει ὁ οὐλπιανός. ὅρα
τί φησιν. ἄρα, ἐὰν ναβιτατίων τινὶ ληγατευθῇ, ὅμοιον εἶναι
δοκεῖ. ὡσπερ ἂν εἰ οὐσος ἐληγατεύθῃ; ταῦτα ζητήσας φησὶ,
ὅτι [ὅταν] ἦκεν εἰς ἀποτέλεσμα, τὸ αὐτὸ σχεδὸν ἐστὶ ληγατον
τοῦ οὐσος καὶ τῆς ναβιτατίου. εἴρηται δὲ σχεδὸν, ἐπειδὴ
ἀδιασπίκτως ὁ ἔχων ναβιτατίονα μισθοῦν δύναται κατὰ τὴν
μαρκελλὸν γράμην, ὡς [ἐγὼ] ἐν τῷ [ε'] τί. τῆς β' τῶν ἰν-
στιτ. καὶ ὡς ἀνέρεται βί. γ' τοῦ κώδ. τί. λγ' διατ. ιγ', οὔτε
δὲ καπίης δεμνοντίου οὔτε τῷ νοουτένδο φθείρεται ἢ ναβι-
τατίων, ὡς ἐν τῷ παρόντι διγ. φησὶ. ταῦτα μὲν οὖν ὁ οὐλ-
πιανός. συνανεῖ δὲ τοῦτω καὶ παπιανός που· οἷαν^{f)} γὰρ ἦκεν
εἰς ἀποτέλεσμα, τὸ αὐτὸ σχεδὸν εἶναι νομίζεται οὐσος καὶ
ναβιτατίονα, ὅτι οὔτε ὁ ἔχων ναβιτατίονα δύναται δωρεῖσθαι
τὴν οἰκίαν, ἀλλ' ἐκεῖνα μόνα τὰ πρόσωπα δύναται ὑποδέξε-
σθαι κατὰ τὸν οἶκον, ἅπαντα πρόσωπα καὶ ὁ οὐσούσιος ὑπο-
δέχεται, οὔτε δὲ ἢ ναβιτατίων ἐπὶ κληρονομίους παραπέ-
μπεται, ὡσπερ οὖν οὐδὲ ὁ οὐσος τῇ τελευτῇ τοῦ οὐσούσιου
φθείρομενος. διαφορὰ δὲ, ὅτι ὁ μὲν οὐσος ἀπόλλυται τῷ γον-
οὔτένδο, ἢ δε ναβιτατίων οὔτε τῷ γον οὔτένδο οὔτε καπίης δε-
μνοντίου φθείροσθαι πέφυκε· εἰ γὰρ καὶ καπίη δεμνοντίου
γένηται ὁ ἔχων τὴν ναβιτατίονα, καὶ οὕτως τὸ τῆς ναβιτατίου
δικαίον οὐ πρὸς τὸν προπριετῆρον χωρεῖ, ἀλλὰ φυλάσσεται
τῷ φίσκῳ ἢ τῷ δεσπότῃ τοῦ παθέντος τὴν καπίης δεμνον-
τίονα μέχρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. ταῦτα μὲν περὶ ναβιτατίου.
ἄρα δὲ εἰ ληγατευθῇ χοῆσις τινὶ, τυχόν τῷ τεταίωτος εἰπόν-
τος· ὅτι δίδωμι καὶ ληγατεύω αὐτῷ τὴν χοῆσιν σουδε τοῦ
οἴκου· τοιγαροῦν εἰ ληγατευθῇ [τῷ χοῆσις οἰκίας, ἄρα] οἰκίας
οὐσος ληγατεύσθαι δοκεῖ; καὶ φησὶ PAPIANOS, οὐσος μόνον
καὶ μὴ οὐσούφροντον διὰ τῶν τοιούτων ἰσχυμάτων καταπέ-
λειφθαι δοκεῖν. εἰ δὲ οὐσούφροντος οἰκίας κατελείφθῃ τινὶ,
οὐκ ἄπλῶς ἀλλὰ [HABITANDI] καύσα, τοῦ τεταίωτος εἰπόντος
εἰ δίδωμι καὶ ληγατεύω τινὶ τὸν οὐσούφροντον τοῦδε τοῦ
οἴκου οἰκῆσεως [χαρῶν]. ἄρα; ναβιτατίονα μόνῃν ἢ καὶ οὐσού-
φροντον ὁ τίσιος ἔχει; καὶ φασὶ πρόκοιλος τε ἅμα καὶ νερό-
τιος, μόνῃν ναβιτατίονα ληγατεύσθαι δοκεῖν, ὅπερ καὶ ἀλη-
θές· εἰ μὲντοι οὕτως εἶπεν ὁ διαθέμενος· δίδωμι καὶ ληγα-
τεύω τὸν οἶκον τῆσδε τῆς οἰκίας HABITANDI CAUSA, οὐκ
ἀμφιβάλλεται μὲν, ὅτι ἐξήθηται τὸ ληγάτον καὶ ναβιτατίων
καταλείφθαι δοκεῖ· τὸ δὲ ζητούμενον τοῦτο ἐστὶ, πότερον

Et cum marito uxor, et vice versa: et nurus
cum socero: quamvis postea, quam legatum erat,
mulieri nupserit.

V. Paul. Et socer cum nuru habitabit, quum vir
una est.

VI. Ulp. Uxor non solum cum marito habitat,
sed etiam cum liberis et parentibus et libertis et aliis,
cum quibus viri, qui usum habent, habitant.

VII. Pompon. Hospitem autem non recipit,
nisi qui honeste cum ea habitare possit.

VIII. Ulp. Scorsum autem non locant: neque
concedunt habitationem sine se, neque vendunt usum.

Si nudus usus mulieri legatus sit ea conditione,
si a viro divortisset, remittitur conditio et cum viro
habitat.

IX. Paul. Caeterarum quoque rerum nudo usu
mulieri legato cum viro iis utitur.

X. Ulp. Legatum nudi usus et habitationis paene
idem est. Neque enim donare potest legatarius, et
easdem personas recipit, quas et qui nudum usum
habet: neque transit ad heredes, neque non utendo
aut capitis deminutione amittitur. Sed si χοῆσις

10. Eiusdem [ad l. 8 §. 1]. Similiter in legato
proprietatis et in hereditate lib. VI Cod. tit. 25 const. 5
et tit. 46 const. 2.

11. [Steph. index L. 10 pr. §. 1. 2. 3]. Abhinc etiam
de habitatione disserit Ulpianus. Vide quid dicat. Si
cui habitatio legata sit, an perinde esse videtur, atque
si usus legatus sit? Ad hanc quaestionem dicit, quod,
quantum ad effectum pertinet, idem paene est legatum
usus et habitationis. Dixit autem paene, quoniam qui
habitationem habet, indistincte locare potest secundum
Marcelli sententiam, sicuti didicisti tit. 5 lib. II Inst. et
sicut relatum est lib. III Cod. tit. 33 const. 13, neque
capitis deminutione vel non utendo perit habitatio,
sicuti in hoc dig. dicit. Haec Ulpianus. Consentit Papi-
nianus alicubi; quod enim ad effectum pertinet, idem
paene esse putat usum et habitationem, quoniam nec
is, qui habitationem habet, donare potest, sed eas tan-
tum personas in domum recipere potest, quas personas
etiam usuarium recipit, nec habitatio ad heredes trans-
mittitur, sicuti nec usus, utpote qui morte usuarium ex-
tinguitur. Differentia autem est, quod usus amittitur
non utendo, habitatio autem neque non utendo neque
capitis deminutione perimitur. Nam si vel capite de-
minutus sit, qui habitationem habet, etiam hoc casu
ius habitationis non ad proprietarium redit, sed ser-
vatur fisco vel domino capite deminuti usque ad mor-
tem eius. Et haec quidem de habitatione. Num autem,
si cui χοῆσις legetur, testatore forte dicente: do lego
eī χοῆσιν huius domus: igitur si cui domus χοῆσις
legetur, num usus domus legari videtur? et dicit Papi-
nianus, usum solum et non usumfructum eiusmodi ver-
bis relictum esse videri. Sin autem ususfructus domus
alicui legatus est, non simpliciter sed habitandi causa,
testatore dicente: do lego Titio usumfructum huius do-
mus habitandi causa, num habitationem solum an etiam
usumfructum Titius habet? Et dicunt Proculus et Ne-
ratius, solum habitationem legatam videri; quod etiam
verum est. Si vero sic dixerit testator: do lego usum
huius domus habitandi causa, non dubitatur legatum
valere et habitationem relictam videri: sed de hoc
quaesitum est, utrum unius anni an usque ad [vitam]
legatarii competat. Et dicit Rutilius, usque ad vitam]

76) Addo ex Heimh.

f) Cod. pro που ἕταιρ habere videbatur: τοσοῦτον.

εἰ δὲ χρῆσις ληγατευθῆ⁷⁷⁾, χρῆσις μόνη καὶ οὐ χρῆσις κεραιῶν κεχρωσθήσεται.

⁷⁸⁾ Ἐάν χρῆσις κεραιῶν ἢ χρῆσις μόνη ληγατευθῆ τοῖ⁷⁸⁾ οἰκεῖν ἐνεκεν, ἢ οἰκήσις κεχρωσθήσεται, οὐ μόνον πρὸς ἓνα ἐνιαυτὸν ἀλλὰ μέχρι τῆς ζωῆς τοῦ ληγατιοῦ.

⁷⁹⁾ Ἡ χρῆσις μόνη ἤτιτων ἐστὶ τῆς χρήσεως τῶν κεραιῶν· οἰκεῖν γὰρ ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων ἐν τῷ ἄγρῳ δύναται καὶ κωλύειν τὸν δεσπότην ἐκεῖσε γίνεσθαι καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ φασίλιαν, οὐ μὴν τὴν διὰ γεωργίαν ἐκεῖ οὔσαν οὔτε τὸν μισθωτὸν· κέρρηται δὲ ταῖς ἀποθήκαις τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου, οὐ μὴν καὶ ὁ δεσπότης ἄκοντος αὐτοῦ.

⁸⁰⁾ αἰ. ΓΑΙΟΥ. Ἐπὶ τοσοῦτον διάγειν ἐν τῷ ἀγρῷ δύναται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων, ἐφ' ὅσον μὴ ἐστὶν ἐναχθῆς τῆ δεσπότη ἢ ἐμποδίζει τοῖς γεωργοῦσιν.

⁸¹⁾ Τὸ ἴδιον δίκαιον ἕλλω οὐ πιπράσκει οὔτε μισθοῦ οὔτε δῶρον παραχωρεῖ.

⁸²⁾ β'. [Οὐλίπιαν.] Τελείαν μόνην χρῆσιν ἔχει,

τοῖ ἐπὶ ἓτος ἐνιαυτοῦ ἢ μέχρι τῆς ε⁸³⁾ τοῦ ληγατιοῦ ἀρμόζειν τὴν ναβιτιαίωνα· καὶ τὴν τοιαύτην γνώμην ἀποδέχεται πον κέλλος.

⁸⁴⁾ ἐναυτιοφ. τὸ σκεδὸν, οἱ δὲ μὲν [οὔσος] οὐ μισθοῦται, ἢ δὲ ναβιτιαίων μισθοῦται ἴσπι. ⁸⁵⁾

τοῦ ἄνω. σῆ. οἱ τῶ ληγάτῳ τῆς χρήσεως οὔσος καὶ οἰσοῖφροντος δηλοῦται.

⁸⁶⁾ ἐάν οὔσος ἀγροῦ τινι καταλειφθῆ, συνωμολόγηται μὲν σφόδρα μηδὲνα ἀμφιβάλειν ἔλαττον εἶναι τοῦτο τοῦ οὔσουφροντικῶν· ἴδωμεν δὲ, τί ἐστὶν ἐν τῇ τοιαύτῃ αἰτία, τουτέστι τί δύναται ἀπατεῖν ὁ ἐπὶ τῷ οὔσῳ τοῦ ἀγροῦ ληγατιοῦ. καὶ φησι λαβεὸν δύνασθαι αὐτὸν οἰκεῖν ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ κωλίειν τὸν δεσπότην εἰς τὸν ἀγρὸν παραγίνεσθαι, οὐκ ἐν τῷ κεραιῶ μέρει τῆς [συλλογῆς τῶν] κεραιῶν ἡτοι τῆς γεωργίας, ὡς μισθωτῆς ἐν τοῖς ἐφεξῆς. τὸ μὲν κωλύσῃ παραγίνεσθαι εἰς τὸν ἀγρὸν κατὰ τὸ εἰρημένον μο. π. ... μέτοι. ... μὴ δύνασθαι. ... κωλύειν φησὶ λαβεὸν μήτε τὴν τοῦ δεσπότην φασίλιαν, ἥτις [ἐστὶ] κατὰ τὸν ἀγρὸν διὰ τὸ γεωργεῖσθαι· εἰ γὰρ τὴν πολιτικὴν φασίλιαν, τουτέστι ἢν ὁ δεσπότης ἔχει κατὰ τὴν πόλιν, πέμψη ἐκεῖσε τουτέστιν εἰς τὸν ἀγρὸν, τουτῶ αὐτῷ τῷ λόγῳ κωλύεσθαι καὶ τὴν φασίλιαν αὐτοῦ φησὶ λαβεὸν. λέγει δὲ ὅτι καὶ τῇ οἰσοῖφροντικῇ δύναται μόνος κέρρησθαι ὁ οὔσουφροντος, οὐ μὴν ὁ δεσπότης ἄκοντος καὶ μὴ βουλομένου τοῦ οὔσουφροντος. τοῦτο δὲ νόμον, ἔνθα πληροῖσται οὐκ ἔχει τὸν οὔσον· πληροῖσται δὲ οὔσον ἔχει δοκεῖ, ἔνθα καὶ τῆς βύλλας καὶ τῶν ἀφεντικῶν οἰσημάτων αὐτῷ καταλειφθῆ οὔσος, ὡς ὁ οὐλίπιανος ἐν τῷ ιβ' διγ. φησίν.

⁸⁷⁾ ἄνω. ἐν τῷ μὴ ἐπὶ συλλογῇ τῶν κεραιῶν ὁ δεσπότης παραγίνεται, ὡς διγ. ιβ', ἢ ἐπὶ τῷ γεωργεῖσθαι, ὡς διγ. ιε'.

⁸⁸⁾ ἔνθα οἱ δύναται ὁ οὔσουφροντος οἰκεῖν ἢ διατρέβειν κατὰ τὸν ἀγρὸν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ δύναται ποιεῖν τοῦτο καὶ οἰκεῖν ἢ ἐπὶ ἐν αὐτῷ διατρέβειν, ἐφ' ὅσον μήποτε τῷ δεσπότη τοῦ ἀγροῦ βαρὺ [εἰ] ἐπιπυθῆς εἶναι νομίζεται οὔτε ἐμπό[διος] ἐστὶν ἐκείνοις, δι' ὅν τὰ ἐργα γίνονται τὰ ἀγροικία· καὶ οὐδεὶς ἀλλῶ τὸ δίκαιον ὅπως ἔχει πιπράσκειν ἢ μισθοῦν ἢ κατὰ δωρεῶν παραχωρεῖν. ... δύναται ὁ οὔσουφροντος.

⁸⁹⁾ [ἐναχθῆς] εἶναι δεσπότη νομίζεται, ὅτε δηλονότι ἐφεῖται τῷ δεσπότη διατρέβειν κατὰ τὸν ἀγρὸν, τουτέστι κατὰ τὸν κεραιῶ τῆς τῶν κεραιῶν συλλογῆς, ὡς ἐν τῷ ἐξῆς κεῖται διγ. μισθ. ... δυνατῆ κεραιῶ γεωργίας, κωλύειν δύναται ὁ δεσπότης εἶναι κατὰ τὸν ἀγρὸν, καὶ τοῦτο φησὶ καὶ πᾶλλος ἐν τῷ ιε' διγ. τοῦ παρόντος τί.

⁹⁰⁾ ὁ ἔχων οὔσον ἀγροῦ τέλειον ἔχειν ὀφείλει τὸν οὔσον, εἴγε

legata sit, nudus usus, non etiam ususfructus debetur.

Si ususfructus vel nudus usus legatus sit habitandi causa, habitatio debetur, non ad unum tantum annum, sed quamdiu vivat legatarius.

L. 10. §. 2. 3. D. VII. 8.

Nudus usus minus continet, quam ususfructus: nam qui nudum usum habet, in fundo habitare potest et dominum prohibere, quominus ibi degat, et familiam eius urbanam, non etiam eam, quae agriculturae causa illic sit, nec colonum. Utitur autem cellis vinariis et oleariis, non etiam dominus invito eo.

§. 4.

XI. Gaii. Eatenus degere in fundo potest usufructarius, quatenus domino molestus non est, nec his, qui agrum colunt, impedimento.

L. 11. D. eod.

Ius suum alii non vendit nec locat nec gratis concedit.

XII. Ulpian. Plenum usum habet, si et villae legatarii competere habitationem: quam sententiam etiam Celsus alicubi probat.

L. 12. pr. D. eod.

12. Enantioph. [ad l. 10 pr.]. Paene dicit, quia non locatur, habitatio autem locatur, Inst.

13. Anon. [ad l. 10 §. 1]. Nota legato χρήσεως usum et usumfructum significari.

14. [Steph. index l. 10 §. 4]. Si usus fundi relictus sit, illud quidem in confesso est et nemo dubitat, minus esse quam usumfructum: videamus autem, quid sit in ea causa, hoc est, quid petere possit is, cui usus fundi legatus est. Et ait Labeo, posse eum in fundo habitare et prohibere dominum ad fundum venire, quamquam non tempore fructuum colligendorum vel agriculturae, ut in sequentibus discis. [Colonum etiam, qui] ad fundum venit, secundum id, quod dictum est non posse eum prohibere, dicit Labeo, nec familiam domini, quae culturae causa in fundo est. Sin familiam urbanam, quam in urbe habet, dominus miserit illo, i. e. in fundum, eadem ratione etiam familiam eius prohiberi, Labeo ait. Dicit autem, etiam cella vinaria solum usuarium uti posse, non autem dominum invito et non volente usuario. Hoc autem accipe, ubi plenissimum usum habet: plenissimum autem usum habere videtur, si etiam villae et habitationum dominicarum usus ei relictus est, ut Ulpianus dig. 12 [pr.] dicit.

15. Anon. [ad l. 10. §. 4]. Nisi ad fructus colligendos dominus veniat, ut dig. 12 [pr.], vel ad agrum colendum, ut dig. 15 [§. 1]

16. [Steph. index l. 11]. Didicisti usuarium posse habitare vel morari in fundo. Eatenus autem hoc facere potest et habitare ibi sive morari, ut domino fundi non intelligatur esse gravis vel molestus nec sit impedimento iis, per quos opera rustica fiunt: nec ulli alii ius quod habet vendere vel locare vel gratis concedere potest usuarium.

17. [Steph. παραφρ. ad l. 11 verb: molestus]. Molestus domino esse intelligitur, quando nimirum domino morari in fundo licet, hoc est tempore fructuum colligendorum, ut dig. sq. dictum est tempus culturae, recte dominus in fundo moratur, et hoc dicit Paulus dig. 15 [§. 1] huius tituli.

18. [Steph. index l. 12 pr. §. 1]. Qui usum fundi

77) Expl. fol. 117. 118. Inc. fol. 216 et 210, in cuius pagina secunda nonnisi pauca legi potuerunt.

g) Nempe hic nonnulla exciderunt.

h) Expl. fol. 117. 118. Inc. fol. 216. 210.

78) Cod. pro τοῦ οἰκεῖν habet ἢ οἰκεῖν.

i) Cod. κατά.

ἐὰν καὶ⁷⁹⁾ τοῦ ἐποικίου καὶ τοῦ πραιτωρίου κατε-
λείφθῃ. δύναται ὁ δεσπότης ἀπιέναι⁸⁰⁾ κατὰ τὴν
καιρὸν τοῦ συνάγειν καὶ λαμβάνειν τοὺς καρπούς.

L. 12 §. 1. Καὶ οἰκεῖ καὶ ἀναπατεῖ καὶ γυμνάζεται ὁ τὴν
D. VII. 8. χρῆσιν μόνην ἔχων, καὶ πρὸς τὴν καθημερινὴν χρειαίαν

κέρχεται τοῖς ξύλοις καὶ τῷ κήπῳ καὶ ταῖς ὀπώροις
καὶ λαχάνοις καὶ φύλλοις καὶ τῷ ὕδατι· οὐ πρὸς
κέρδος, οὔτε κατακέχρηται· καὶ τοῖς ἐν τῷ ἀγρῷ γι-
νομένοις κέρχεται πρὸς τὸ ἀροεῖν αὐτῷ· καὶ μετὰ
τῶν συμποτιῶν καὶ τῶν συσσίτων αὐτοῦ, καὶ διαφι-
λέστερον πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. δύναται καὶ εἰς τὴν
πόλιν λαμβάνειν ὀπώραν καὶ λάχανα καὶ φύλλα καὶ
ξύλα, ἐὰν τῷ ἀγρῷ πλεονάζουσιν.

§. 2. Ἐὰν ἀγέλης προβάτων χρῆσις μόνη ληγατευθῆ,
κέρχεται τῇ κόπρῳ πρὸς τὸ κοπρίσαι· οὐ μὴν τῷ ἐρίῳ
ἢ τοῖς ἀροεῖς ἢ τῷ γάλακτι, πλὴν μετριῶς· τὰς γὰρ
γνώμας τῶν τελευτώντων οὐ δεῖ στενωῶς ἐρημεύειν.

§. 3. Τῇ δὲ ἀγέλῃ τῶν βοῶν κέρχεται πρὸς τὸ ἀρο-
τριᾶν καὶ τὰ λοιπὰ διὰ βοῶν γινόμενα.

§. 4. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀγέλης τῶν ἵππων καὶ δαμάζειν
δύναται καὶ ὑποβάλλειν ὄχηματι καὶ κερχῆσθαι. εἰ

καὶ τῆς βίλλας καὶ τῶν κατὰ τὸν ἀγρὸν ἀθηνικῶν οἰκημάτων
οὐσος αὐτῷ κατελείφθῃ. τότε γὰρ καὶ οἰκεῖν ὡς εἴρηται δύ-
ναται κατὰ τὸν ἀγρὸν, καὶ τὸν δεσπότην κωλύειν ἐκεῖσε παρα-
γίνεσθαι καὶ ἐνδιαιτῆσαι, ὡς ἔγνωσ ἐν τῷ ἰ διγ. δύναται
μέντοι ὁ δεσπότης ἐπὶ τῷ λαβεῖν τοὺς καρπούς ἐλθεῖν κατὰ
τὸν ἀγρὸν καὶ κηατὰ] τοὺς κηαιστούς τῆς τῶν καρπῶν^{k)} συλ-
λογῆς^{l)} καὶ οἰκεῖν ἐκεῖσε αὐτῷ ἐπιτέτραπται, δίχα μόντοι τῆς
οἰκησεως, ἧς ἔχει ὁ οὐσουάγιος^{m)}, οὐ μόνον δὲ οἰκεῖν δύ-
ναται κατὰ τὸν ἀγρὸν ὁ ἔχων τοῦτον τὴν οὐσον, ἀλλὰ καὶ
δικαίον ἔχει τοῦ ἀναπατεῖν καὶ ὑπεκτεῖσθαι ἤτοι μετεωρίζε-
σθαι. λέγει δὲ σαβίνος τε ἄμα καὶ κάσιος, δύνασθαι αὐτὸν
καὶ τοῖς κωσίμοις ξύλοις πρὸς τὴν καθ' ἡμέραν χρῆσιν καὶ
τῷ κήπῳ καὶ ταῖς ὀπώροις καὶ τοῖς λαχάνοις καὶ τοῖς ἀνθεσι,
φόδοις τυχόν, καὶ τῷ ὕδατι κερχῆσθαι, οὐκ ἐπὶ κέρδουςⁿ⁾ μὲν-
τοι, ὥστε τυχόν καὶ πωροσκειν, ἀλλὰ πρὸς τὴν οἰκίαν χρῆσιν
καὶ τὴν καθ' ἡμέραν δαπάνην, καὶ οὐ πρὸς ἀπόχρησιν. ταῦτα
δὲ καὶ ὁ νέββας φησὶ καὶ προστίθεται δὴ[ρασθαι] αὐτῶν]
καὶ τοῖς ὑποστροφίμοις καὶ^{o)} ταῖς φρυγιάσις κερχῆσθαι, μὴτε
δὲ τοῖς φύλλοις (ταῦτα γὰρ εἰς ἀποτροφὴν βοῶν τε καὶ τῶν
ἄλλων θρεμματιῶν ποιεῖ) μὴτε τῷ ἐλαίῳ [μὴτε σίτῳ μὴτε τοῖς
ἄλλοις δύνασθαι αὐτὸν κερχῆσθαι καρποῖς. τινὲς μὲντοι,
μεθ' ὧν καὶ ὁ σαβίνος, τὸ πλεον φασὶ, οἱ καὶ τοῖς τικτομέ-
νοις κατὰ τὸν ἀγρὸν δύναται [κερχῆσθαι] εἰς ἀποτροφὴν
μέντοι ἰδίαν καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ, καὶ μὴ μόνον τοῖς τικτο-
μένοις, ἀλλὰ καὶ ἐκείνοις, ἅπερ ἀνήγατο καὶ εἶπεν ὁ νέββας
δύνασθαι αὐτὸν τοῖς τοῖς [μη^{p)}] κερχῆσθαι, οἶον^{q)} φύλλοις
καὶ ἐλαίῳ καὶ σίτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις καρποῖς. δύναται γὰρ καὶ
τοῖς τοῖς κερχῆσθαι πρὸς χρῆσιν μὲντοι αὐτοῦ καὶ τῶν συνόν-
των αὐτοῦ. ὁ μὲν αὐτῷ καὶ μετὰ
τῶν παρ' αὐτῷ ξενιζόμενων κερχῆσθαι τ.....
.....
ἀνων. τῷ ὀνόματι τῆς [ὁ]πώρας δηλοῦνται καρπ.....
ῆ.....
..... ἔχει τὸ ῥητόν, ὅπερ
δηλοῖ. μηπ.....
..... ἀστοχ.....

et praetorii relictus est. Dominus venire potest tem-
pore colligendorum et percipiendorum fructuum.

Usuarius et habitat et deambulat et se exercere
potest, et ad usum quotidianum utitur lignis et horto
et pomis et oleribus et foliis et aqua: non ad lucrum,
neque abutitur: et his, quae in fundo nascuntur, uti-
tur, quatenus ei sufficit: etiam cum convivis et ho-
spitibus, et largius pro dignitate sua. Potest et in
urbem deferre poma et olera et folia et ligna, si
abundent in fundo.

Si gregis ovium usus legatus sit, utitur fimo ad
stercorandum: non tamen lana vel agnis vel lacte,
nisi modice: voluntates enim defunctorum non sunt
stricte interpretandae.

Armento autem boum utitur ad arandum et ad
reliqua, quae per oves peraguntur.

In equitio autem et domare potest et vehiculo
iungere et uti. Si vero usuarius auriga sit, in Cir-

habet, perfectum usum habere debet, si etiam villae et
habitationum dominicarum in fundo usus ei relictus est.
Tunc enim et habitare potest in fundo, ut dictum est,
et dominum prohibere illo venire et morari, ut didicisti
dig. 10 [§. 4]. Potest autem dominus ad fructus col-
legendos in fundum ingredi, et tempore fructuum colli-
gendorum etiam habitare illic ei permissum est, praeter
habitationem tamen, quam usuarius habet. Non solum
autem habitare potest in fundo, qui usum eius habet,
sed etiam ius deambulandi et equo sive lectica vehendi
habet. Sabinus autem et Cassius dicunt, posse eum
etiam lignis ad usum quotidianum et horto et pomis
et oleribus et floribus, puta rosas, et aqua uti, non ad
lucrum, ut et vendat, sed ad usum suum et sumtum
quotidianum, non ad abusum. Haec etiam Nerva dicit
et adicit, posse eum etiam stramentis et sarmentis uti,
neque autem foliis (haec enim ad victum boum et alia-
rum pecudum faciunt) neque oleo neque frumento neque
reliquis fructibus eum posse uti. Quidam vero, inter
quos etiam Sabinus est, hoc amplius dicunt, posse eum
etiam his, quae in fundo nascuntur, uti ad suum su-
rumque victum, et non solum his, quae nascuntur, sed
etiam iis, quae negavit Nerva et quibus eum uti non
posse dixit, veluti foliis et oleo et frumento et reliquis
frugibus. Potest enim etiam his uti ad usum suum et
eorum, qui cum eo sunt
..... et cum hospitibus uti

- 19. Anon. [ad l. 12 §. 1]. Verbo ὀπώρας signifi-
cantur
- 20. [Anon. ad l. 12 §. 1]. habet textus,
quod significat
- 21. [Steph. index l. 12 §. 1 rel. §. 2. 3. 4].

79) Cod. κατὰ.
k) Cod. τοῦ ἀγροῦ, sed ita ut superscriptum sit τῶν
καρπῶν. Ibidem verba quaedam adscripta, quae legere non
potui.
l) Cod. addit ὄτι.
m) Viden' Stephanum verba l. 12 §. 1: praeter habita-
tionem autem, quam habet, cui usus datus est, ad praeceden-
tia traxisse?

80) Legerim εἰσέναι. Codicis lectio obscura.
δ'
n) Cod. ἐπικερ.
o) Cod. κατὰ.
p) Hoc omnino addendum erat.
q) Cod. οἶον ὑποστροφίμοις καὶ φύλλοις. Perperam: nam
ἰποστροφίμοις usuarius secundum Nervae sententiam uti
potest.

δὲ ἡνίοχος ἐστὶν ὁ τὴν χοῆσιν μόνην ἔχων, οὐ δύναται ἐν ἵπποδρομίῳ τοῖς ἵπποις κεχοῆσθαι, εἰ μὴ τοιοῦτον αὐτὸν ὁ δυνάμενος ἐγνώσκεν.

Ἐὰν χοῆσις ἐπιηρεσίας ληγατευθῇ μοι, καὶ γὰρ καὶ οἱ παῖδες μου καὶ ἡ γαμετὴ μου ἅμα χοῶμεθα. εἰ δὲ⁸¹⁾ τοῖς ὑπεξουσίοις μου ληγατευθῇ, οὐχ ἡ αὐτῶν ἀλλ' ἡ ἐμὴ χοῆσις σκοπεῖται. τοὺς δούλους, ὧν τὴν χοῆσιν μόνην ἔχει τις, οὐ μισθοῖ οὔτε παραχωρεῖ τῷ ἄλλῳ κεχοῆσθαι. εἰ δὲ μισθώσεται ἀγρὸν ἢ ὑφαντικὸν ἢ ραφικὸν ἢ οἰκοδομικὸν ἢ ἕτερον ἔργον, κέχρηται ἐν αὐτοῖς τῇ ἐπιηρεσίᾳ αὐτῶν.

[γ'. Γαῖ.] Αὐτῷ μέντοι τῷ δούλῳ ἢ τῇ δούλῃ ἀντὶ τῆς ἐπιηρεσίας δύναται μισθὸς ἐπιτίθεσθαι.

[δ'. Οὐλπιαν.] Ἐκ πραγμάτων μου δι' ἐπιηρεσίας καὶ παραδόσεως προσπορίζει μοι δοῦλος, οὐ τὴν χοῆσιν μόνην ἔχω· οὐ μὴν ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἢ τῶν ἰδίων ἔργων.

Οὐ διαφέρει ὁ καρπὸς τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν· ἡ γὰρ χοῆσις τῶν καρπῶν καὶ ὁ καρπὸς ἔχει μόνην

καὶ τὰ θ... μ... ἦτοι προ σή... φα... τῷ γάλακτι χρῆσεται οὐ... ἐπειδὴ... νην τῇ κόπρῳ ἀλλὰ καὶ [μετ[ρίῳ] γάλακτι αὐτὸν κεχοῆσθαι [παρολαμ]βάνω· οὔτε γὰρ δίκαιον [ἐστὶ οὕτω] ἀκριβῶς καὶ συν. φ... [τίας] τῶν τελευ[τώντων] ἐξετάζειν [βουλήσεις]. εἰ δὲ ἀγέλης [βοῶν] οὐσος κατελείφθη... πᾶσαν ἔχειν δυνα κατὰ χρῆσιν... τὰ ἀροτριῶν... πάντα τὰ σπερμ... [ἐπι]τηδείας... ἐλαύ- ρειν τουτέστι... τὸ βαστάζειν... αὐτοῖς εἰ δὲ τυχόν... ᾧ κατελείφθη σι... μίζῳ φησὶν ULPIANOS... μίοις αὐτοῖς κέχρητ... ὧν ἔπαθλα τ...

παῖδ... οὐ μὴν... πεξουσ... τουτέστι... τῷ οἰκέτῃ κεχοῆσθαι οὐ μὴν... οἰκ... υπεξου... εἰ βουληθῇ δίχα τοῦ πατρὸς... ἢ ο δεσπότης ἐστὶν οὐσονάριος δύναται κεχοῆσθαι μετὰ τῶν οἰκέτων παίδων καὶ οἰκετῶν. ἀνάγκη. καὶ τὸ ἰς δίχ. τοῦ πατρὸτος τί.

ση. ὅτι ὁ ὑπεξουσίος τῷ μὲν δι' αὐτοῦ προσποριζέντι οὕτω οὐ κέχρηται, τῷ καταλειφθέντι τῷ πατρὶ αὐτοῦ δύναται κέχρησθαι. ἀνάγκη. δίχ. ἰς.

ὁ ἔχων οὖσον οἰκέτου κωλυθήσεται τὰς ὀπέρας τοῦτου αὐτοῦ τοῦ δούλου εἰς ἕτερον μισθοῦν, ἀλλ' οὔτε ἐπὶ τῷ κε- χοῆσθαι δύναται συγχωρεῖν ἕτερω τὸν οἰκέτην ἢ τοὺς ὀπέρας αὐτοῦ, καὶ οὕτω φησὶ [λαβρών. πῶς γὰρ δυνήσεται] τὰς τοῦ οἰκέτου ὀπέ[ρας] παραχωρεῖν ἕτερω τινί, ὅτε αὐτῆς... αὐτὸς ἀφείλει κέχρησθαι... μὲν... τινὶ ὁμῶς... δύναται αὐτον παρα...

προσάσει... καν

|| || || ||

ensibus equis uti non potest, nisi testator eum talem esse sciebat.

Si usus ministerii mihi fuerit legatus, ego et liberi et uxor simul utimur. Si vero his, qui in potestate mea sunt, legatus sit, non eorum, sed meus usus spectatur. Servos, quorum usum quis habet, non locat neque alii utendos concedit. Si vero fundum conduxerit vel lanam texendam vel vestimenta sarcienda vel domum aedificandam vel aliud opus susceperit, in his eorum opera utitur.

XIII. *Gai.* Ipsi tamen seruo vel ancillae pro opera merces imponi potest.

XIV. *Ulpian.* Ex re mea per stipulationem et traditionem servus, cuius usum habeo, mihi acquirit: nec vero ex re sua vel operis suis.

Non differt fructus ab usufructu: nam usus fructus et fructus nudum usum continet: usus autem

|| || || stercore, sed etiam modico lacte usurum puto: neque enim aequum est tam stricte et interpretari voluntates defunctorum. Sed si boum armenti usus relinquatur

22. [*Steph. index l. 12 §. 5.*] || || potest uti cum liberis suis et servis. Lege etiam dig. 17 huius tit.

23. [*Steph. ad l. 12 §. 5.*] Nota, quod filiusfamilias usu per ipsum acquisito non utitur, usu autem patri eius relicto uti potest. Lege dig. 17.

24. [*Steph. index l. 12 §. 6.*] Qui usum servi habet operas eius servi alii locare prohibetur, sed nec servum vel operas eius alii utendas concedere potest, et ita ait Labeo. Quomodo enim posset operas servi alii concedere, quum || ||

|| || || ||

25. [*Steph. index l. 14 §. 1.*] || || || || || || || || || ||

81) Expl. fol. 216. 210. Inc. fol. 205. 206, in quo nonnisi hic illic litera aliqua vel verbum aliquod apparuit.
r) Expl. fol. 216. 210. Inc. fol. 205. 206.

